

## Wraakzucht speelt Spanje nog altijd parten

Colette, Maarten

*Published in:*  
De Standaard, Opinie en Analyse

*Publication date:*  
2019

[Link to publication](#)

*Citation for published version (APA):*  
Colette, M. (2019). Wraakzucht speelt Spanje nog altijd parten. *De Standaard, Opinie en Analyse*, 96(263), 30-31.

### General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

### Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

De onverwerkte wrok in de Spaanse samenleving maakt toekomstgerichte communicatie schier onmogelijk, schrijft **MAARTEN COLETTE**.

# Wraakzucht speelt Spanje nog

In zijn onderzoek wijst de Nederlandse socioloog Bas van Stokkom op de persistentie van de wraak. Het taboe op wraak lijkt afgeschud: in de sport, op het werk, in de politiek. Wraakzucht heeft een slechte reputatie, maar eigenlijk verhindert ze dat onverwerkte wrok blijft etteren. Als de strijdende partijen het ervaren onrecht en verdriet wegmoffelen en zich geforceerd voelen met elkaar in contact te komen, dan worden ze gehinderd de confrontatie aan te gaan en elkaar de waarheid te zeggen.

De voorwaarde is wel dat de wraakzucht niet gericht is op verwoesting van de tegenstander. Om productief te zijn, behoort zij getemperd te worden in de vorm van constructieve, toekomstgerichte communicatie. In het strafrecht, bijvoorbeeld, komt men zo tot een eventuele afkeuring van de daad, maar beoogt men niet de vernietiging van de dader. Op het politieke vlak moeten democratische partijen zichzelf er voortdurend aan herinneren dat toekomstgericht samenwerken vruchten afwerpt; zij moeten sociale hoop in beeld brengen. Raakt de wraak afgestemd op de verstrengeling van eenvoud en verbittering, dan wordt ze voer voor rechts-populistische partijen.

## Vergeldingsdrang

In politiek opzicht levert toekomstgerichte communicatie op lange termijn de meeste winst op. Net daarom is het opmerkelijk dat de Catalaanse verzuchtingen het nationale verkiezingsdebat in Spanje in een kramp brachten. De linkse flank, bestierd door PSOE en Podemos, laat schuifelend ruimte voor een constructieve dialoog met de autonome

regio. Aan de rechterzijde stelden de Partido Popular, Ciudadanos en Vox die regio als een kanker voor, die met boude retoriek bestraald moet worden. Vincent Scheltiens schreef al dat het trio in een opbod verwickeld lijkt. Niet alleen de eenheid van Spanje staat op het spel, ook de vergelding van ervaren onrecht speelt een grote rol: 'Voor die stroming kan er van dialoog met Catalonië geen sprake zijn. Alleen onderwerping is

aan de orde' (*DS 26 september*).

Die vergeldingsdrang knaagt het meest bij Santiago Abascal, voorman van de radicaal-rechtse partij Vox. Deze zoon van een lokaal PP-icoon en rabiatische tegenstander van de Baskische afscheidingsbeweging ETA gaat er prat op dat hij in het verweer gaat voor de ondeelbare eenheid van Spanje en neemt geen blad voor de mond wat de rebellerende regio's betreft. Zij moeten in de kern worden

gefnuikt en van een vorm van toekomstgerichte communicatie met de *independentistas* kan geen sprake zijn. De partij belichaamt een project dat niet naar de toekomst kijkt, maar dat in het verleden wortel schiet en daar electoraal wel bij vaart (*ds Weekblad 27 april*).

## Slecht verteerd verleden

Spanje lijkt de weerslag van het Baskische verleden slecht te verte-



MAARTEN COLETTE

**Wie?** Assistent vakgroep Interdisciplinaire Studies van het Recht (VUB), co-directeur van De Debatten/VUB.  
**Wat?** Dreigen met vergelding beheerst het politieke debat in Spanje, de steun voor een sereen debat lijkt op een koude steen te vallen.



Van een dialoog met de Catalaanse nationalistes kan volgens de rechtse partijen absoluut geen sprake zijn. © afp

# Beroepsgeheim staat steeds meer onder druk

De druk van justitie neemt toe om mensen die gehouden zijn aan zwijgplicht, toch te laten spreken, schrijven **TIM OPGENHAFFEN** en **SOFIE ROYER**. 'Het is tijd om de grenzen van het beroepsgeheim weer te versterken.'

Het gerecht stuurde vorige week een brief naar de Antwerpse ziekenhuizen met de dwingende vraag de naam te bezorgen van iedere patiënt tussen 14 en 30 jaar oud die zich tussen 2 en 13 september aandien- de op de spoeddiensten met een wonde aan de hand. Die vraag kadert in een drugs- onderzoek en de zoektocht naar een fiet- sende granaatgooier. Geen schending van de privacy, stelde David Stevens, voorzitter van de Belgische Gegevensbeschermings- autoriteit, in deze krant (*DS 8 november*). Maar is dit wel verzoenbaar met het be- roepsgeheim? Dat verbiedt zorgverleners

om vertrouwelijke informatie over patiën- ten bekend te maken aan anderen.

Er is juridisch pas een probleem als de lijsten die het gerecht opvraagt, onder het beroepsgeheim vallen. Wanneer die lijsten alleen de naam van patiënten bevatten, zijn rechters het hier onderling over oneens. Be- vatten ze ook informatie over de aandoe- ning van de patiënt of de reden van hospita- lisatie, dan bestaat er geen onenigheid: die lijsten vallen onder het beroepsgeheim. Dit laatste is belangrijk. Het Antwerpse ge- recht vraagt geen algemene lijsten, maar beveelt de ziekenhuizen om een selectie te maken. Enkel wie een wonde aan de hand heeft, moet op de lijst staan. Die informatie valt zonder twijfel onder het beroeps- geheim en mag in principe niet met het gerecht worden gedeeld.

## Strikte voorwaarden

Moeten de ziekenhuizen deze lijsten dan niet bezorgen? Het beroepsgeheim is niet absoluut. De wetgever weegt de plicht om geheimen te bewaren af tegen de maat- schappelijke verantwoordelijkheid van zorgverleners. In sommige gevallen mogen

**Het beroepsgeheim beschermt niet alleen de privacy van elke individuele patiënt, het vrijwaart ook zijn vertrouwen in de gezondheidszorg**

of moeten ze wel spreken. Zo mag een zorg- verlener onder strikte voorwaarden kinder- misbruik aan het parket melden. In het ge- val van de Antwerpse ziekenhuizen wordt het beroepsgeheim afgewogen tegen de waarheidsvinding in strafzaken. Ook in dat kader bestaan spreekrechten en -plichten. Zo kan het parket OCMW's verplichten be- paalde gegevens in terrorismezaken door te geven. Het probleem is dat er geen enkele wettelijke uitzondering bestaat die zieken- huizen toelaat - laat staan verplicht - om lijsten aan het gerecht door te geven. Zie- kenhuizen die op de oproep van het gerecht

ingaan, schenden dus het beroepsgeheim.

Patiënten van wie de naam op de lijst staat en wier recht op privacy is geschon- den, zouden een klacht kunnen indienen. Dat het gerecht het ziekenhuis hiervoor op eigen initiatief zou vervolgen, is onwaar- schijnlijk. De jager is immers stroper. De instantie die het misdrijf vervolgt, vraagt om het misdrijf te plegen. Ondanks de wet- telijke zwijgplicht moet een ziekenhuis niettemin sterk in de schoenen staan om aan de feitelijke druk die met zo'n vraag gepaard gaat, te weerstaan. De vaak ge- hoorde aanklacht dat het beroepsgeheim onder druk staat, is hier letterlijk te nemen.

Het gerecht had de identiteit van de vermoedelijke dader wel degelijk op een ande- re, minder ingrijpende en wettelijke ma- nier kunnen achterhalen. Het had de zie- kenhuizen ook kunnen vragen om na te gaan of de granaatgooier mogelijk een van hun patiënten is, bijvoorbeeld op basis van verdachte verwondingen. Mag het zieken- huis zijn of haar identiteit dan bekend- maken? Ja, voor zover de granaatgooier een acuut, dreigend en ernstig gevaar betekent voor de integriteit van anderen. Zorgverle-

# altijd parten

ren. Toen ETA zijn ontwapening in mei 2018 aankondigde, spoedde toenmalig eerste minister Mariano Rajoy zich om zijn woorden van ressentiment te vervullen. ETA moest niet hopen op een vorm van verzoening: 'Wij zijn hen niets verschuldigd en we moeten hen voor niets dankbaar zijn', stelde hij.

Eenzelfde onvermogen om tot toekomstgerichte communicatie te komen, woedde tijdens de voorbije kiesstrijd: de Spaanse minister van Binnenlandse Zaken herinnerde de Catalaanse oproerkraaiers eraan dat ze zes jaar de cel ingaan als ze blijven betogen (*DS 18 oktober 2019*). Dreigen met de vergelding van ervaren onrecht, eerder dan gereede belangstelling om tot voorwaarts overleg te komen, beheerste het debat. Je kunt je zelfs afvragen of de huidige situatie in Spanje wel zo gek veel verschilt van de politieke onrust in Europa in 1642, toen Engeland een burgeroorlog over zich heen kreeg. In *Leviathan* schrijft Thomas Hobbes daarover dat al naargelang de politieke chaos een hoge vlucht neemt, ook de behoefte aan een patriarch weer op de voorgrond komt. Maar hij haast zich erbij te zeggen dat je bij het nemen van wraak niet moet letten op de omvang van het kwaad dat plaats had, maar op het goeds dat eruit moet voortkomen.

## Onverzoenbare sporen

Toen de socialistische premier Zapatero in 2004 aan de macht kwam, probeerde hij tot een vorm van communicatie te komen met de Basken: het vredesproces oversteeg het partijpolitieke gebakkelei, het geweldadige verleden mocht geen schaduw werpen op de vredevolle toe-

ners moeten zelf die inschatting maken en hun geheimhoudingsplicht afwegen tegen het belang dat op het spel staat. Het gerecht zou wel de ernst van de situatie kunnen aangeven. Meent de zorgverlener op basis van de informatie waarover hij beschikt dat het gevaar er niet is of het doorbreken van het beroepsgeheim niet rechtvaardigt, dan is hij tot zwijgen verplicht.

## Veilige ruimte

De vraag van het Antwerpse gerecht schept een onwettig en gevaarlijk precedent. Het beroepsgeheim beschermt niet alleen de privacy van elke individuele patiënt, maar het vrijwaart ook zijn vertrouwen in de gezondheidszorg. De eenvoud waarmee de grootscheepse verzameling van medische gegevens het vertrouwen van (ook onschuldige) patiënten in de zorg beschadigt, is frappant. Zonder dat vertrouwen is de toegang tot de gezondheidszorg in gevaar. Die moet nochtans openstaan voor iedereen, ook voor wie mogelijk een misdrijf heeft gepleegd, al staat dit laatste maatschappelijk steeds meer onder druk. Helaas past de actie van het Antwerpse

## Een deel van het electoraat gaat overstag voor saillante slogans, en de illusie van de vergelding is er weer een stuk groter op geworden

komst. Maar in de aanloop naar de verkiezingen van afgelopen zondag gaven diverse rechtse partijen aftredend premier Sánchez te kennen dat zij de aanjagers van de Catalaanse secessie achter de tralies willen zien wegwijnen en dat de eerstvolgende regering hen in geen geval amnestie kan schenken. Van een dialoog met de Catalaanse nationalistes kan volgens hen al helemaal geen sprake zijn. Sánchez is zelf zinspeelde wel op dialoog met de Catalaanse buur, maar over de concrete afwikkeling daarvan bleef hij onduidelijk.

De kiesuitslag wijst in dit verband op twee onverzoenbare sporen: de centrumlinkse PSOE wint afgetekend, maar ook het uiterst rechtse Vox gaat er aanzienlijk op vooruit. Enerzijds is er het spoor van de horizontale communicatie - met een nieuw, onderhandeld statuut voor Catalonië binnen de contouren van de Spaanse grondwet als meest geëigende formule. Anderzijds dreigt de steun voor een serene debat op een koude steen te vallen. Een deel van het electoraat gaat overstag voor saillante slogans en de illusie van de vergelding is weer een stuk groter geworden. Een onverwerkte wraakzucht speelt Spanje parten.

gerecht in een algemene tendens om in concrete gevallen andere belangen te verkiezen boven het beroepsgeheim. Op incidenten gebaseerde wettelijke uitzonderingen leiden tot een onoverzichtelijk kluwen. De druk van justitie om beroepsgeheimhouders te laten spreken, neemt toe, met een dreigende vervolging voor schuldig verzuim als stok achter de deur. Samenwerking en informatie-uitwisseling zijn nieuwe modewoorden. Ondanks de vaak nobele motieven moeten we erover waken dat de veilige ruimte die het beroepsgeheim biedt, blijft bestaan. Het is hoog tijd om de grenzen ervan weer te versterken. Hoeveel druk kan het beroepsgeheim nog verdragen alvorens helemaal te bezwijken?



TIM OPGENHAFFEN EN SOFIE ROYER  
Onderzoekers aan de KULeuven.

## 'Niets doen is ook een besluit met gevolgen'

Vluchtelingen- en klimaatactiviste **CAROLA RACKETE** wil geen toeschouwer zijn aan de zijlijn van de geschiedenis. Over enkele maanden verschijnt de Nederlandse vertaling van haar boek 'Handeln statt hoffen' - 'Niet hopen maar doen'. (In NRC Handelsblad)



COLUMN

HENDRIK VOS

## DE MUUR ROND HET EIGEN GELIJK

Ik was een kleine jongen en at gehaktballetjes met krieken. Het was november, het werd al donker en meteen na *Postbus X* begon er een extra nieuwsuitzending. Die avond viel in Berlijn de Muur en dat had ik toch niet zien aankomen. Later begreep ik dat niemand het had voorspeld en dat de wereld in 1989 werd dooreengeschud. Een afsluiting die voor de eeuwigheid was opgetrokken, werd gesloopt. Met hamer en beitel trok iedereen naar ginds om stukjes beton weg te hakken en in een glazen potje te bewaren voor de nakomelingen.

Intussen, dertig jaar later, is de Muur in Berlijn al langer weg dan hij er heeft gestaan. Er zijn de voorbije jaren wel allerlei andere afrasteringen gebouwd, in en rond Europa. In Hongarije, Griekenland, Bulgarije, Oostenrijk of Spanje proberen ze met stalen platen, bakstenen of prikkeldraad indringers buiten te sluiten. Er zit iets dubbelzinnigs in die muren. De poort is dicht voor wie van buiten komt, maar in de andere richting draait ze vlot open. Europeanen vinden het prettig om overal in de wereld rond te hossen, te rentenieren in Zuid-Afrika, yogatraining te volgen in India of gezeten op een kameel naar de piramides te kijken. De slagbomen verdwijnen ook als er wat te verdienen valt met export en de muren zijn altijd doorlaatbaar voor gerief dat wij kunnen gebruiken: sneakers uit Azië, olie uit het Midden-Oosten, mango's en zeldzame metalen voor onze gsm uit Afrika. Laat maar komen, en liefst voor weinig geld. Muren dienen vooral om mensen de doorgang te belemmeren, meestal in één richting. Toch voor een tijdje.

Toen Oost-Berlijners erachter kwamen dat het aan de westkant prettiger was dan hen werd wijsgemaakt, waren ze niet lang meer te houden. Er werd nog nooit een muur gemetseld die tegen elke storm bestand was, zelfs niet met schrikdraad erop en een mijneveld ervoor. Wanneer het er in Europa's directe omgeving ruig en bars toegaat, wordt er vroeg of laat heftig tegen onze grens gebukt. Als massa's er in de drek leven, nadat ze hebben en houden verpatst hebben aan smokkelaars en een half continent hebben afgereisd op zoek naar een sprankel menswaardig leven, dan is het nogal naïef om een afrastering te zien als een duurzame oplossing voor die situatie. Voor elke muur van drie meter hoog bestaan er ladders van drieënhalve meter lang. En op een dag verslikt er zich

weer een jongetje onvoorbereid in zijn krieken. Muren zijn kloek en robuust, toch?

Op de langere termijn geven ze vooral de illusie van bescherming en van veiligheid. Open grenzen zijn ongetwijfeld evenzogoed ontwrichtend, maar een stabiele wereld berust nooit op alleen maar muren. Grondige bewaking kost trouwens zakken geld en alleen in verzinsels en campagnes zijn het de Mexicanen die de factuur betalen.

Dat sprookjes over muren en migratie geloofd worden, heeft te maken met andere muren die de voorbije jaren overal in ijlt tempo zijn opgetrokken, namelijk die rond het eigen gelijk. Steeds vaker bedienen partijen er zich van om hun politieke tegenstanders weg te zetten als vijanden die het volk beduvelen en belazeren. Wie een andere visie heeft op de zaken, is minstens naïef, altijd verdacht en vaak misdadig. Zo wordt het steeds moeilijker om een thema zoals migratie

nog genuanceerd te bekijken en te zoeken naar een benadering die ook op termijn verschil maakt. Algoritmes houden kiezers in hun bubbel en bevestigen dat het allemaal eenvoudig is. Het partijprogramma heeft voor alles de een-op-eenoplossing en elke uitdaging valt met de juiste canon te bezweren. Overal in de wereld wordt het lastiger om mensen met uiteenlopende visies, gedachten en overtuigingen nog rond de tafel te krijgen. In Spanje

hebben ze hun vierde verkiezing in evenveel jaar achter de rug en bereiden ze zich al voor op numero vijf omdat iedereen in de eigen loopgraaf blijft stampvoeten.

Het zal de Belgische onderhandelaars niet ontgaan zijn: het is een vruchteloos manoeuvre om verkiezingen eindeloos te herhalen als er niet gezocht wordt naar gemeenschappelijke grond. Lange tijd was België een voorbeeldland. Naast streekbieren en wafels was ook het talent voor het compromis een exportproduct. Als ze in Europa een president zochten om water en vuur te verzoenen, dan werd er gekeken of België geen premier in de aanbidding had. Maar hoelang nog? We verliezen de kunst van het bruggen bouwen. En we vergeten hoe waardevol dat vermogen wel is: als bruggen inzakken, vallen er meestal meer slachtoffers dan wanneer muren vallen.

Hendrik Vos doceert Europese studies aan de UGent. Zijn column verschijnt tweewekelijks op dinsdag.